

HISTÒRIA DEL DRET ESPANYOL

PROGRAMA – GUIA

de l' assignatura de la Llicenciatura de Dret

Curs 2006 - 2007

(VALIDAT PEL CURS 2007/08)

FACULTAT DE DRET

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

INTRODUCCIÓ

1.1 Consideracions generals sobre la ciència històrica.- Problemes del coneixement històric. Objectes, mètodes i finalitats de la història. Breu panoràmica de l'evolució de la ciència històrica, amb especial atenció al positivisme i als historiadors dels *Annales*. Ciències auxiliars de la història. La història, el dret i les ciències socials.

1.2 La Història del Dret.- Doble naturalesa de la Història del Dret. Objecte. Fonts de coneixement. Historicitat del dret. Marc geogràfic i cultural. Les famílies jurídiques. Periodització i sistemàtica; els sistemes jurídics a través de la Història. Panoràmica evolutiva de la disciplina.

ELS ANTECEDENTS REMOTS: ROMANITZACIÓ I VULGARITZACIÓ (ANTIGUITAT I ALTA EDAT MITJANA)

2 Els drets de l'Antiguitat.- El Dret i la societat dels pobles primitius segons els filòsofs i els antropòlegs. Els drets pre-romans d'Hispania. La romanització. La crisi del Baix Imperi. El cristianisme: elements; evolució; relacions amb el poder temporal; influències recíproques amb el dret romà; importància històrica; valoració. El dret romà post-clàssic.

3 Drets alto-medievals.- Els drets germànics: concepte, fonts, característiques generals; difusió, decadència i reminiscències. El dret romà vulgar. El dret hispano-visigòtic: "anacronisme" del regne de Toledo; el Breviari d'Alaric; el *Liber Iudiciorum*; transcendència jurídica i política posterior. El dret musulmà: característiques; difusió, retrocés, supervivències. Drets cristians autòctons (ss.VIII i següents); la qüestió del seu origen.

4 Institucions socials i econòmiques medievals.- El règim dominical o senyorial: origen; els dominis (composició, organització; domini directe i domini útil; drets i obligacions de les parts; evolució). El feudalisme: causes, característiques, efectes, evolució. La societat estamental. La Pau i Treva de Déu; les assemblees de Pau i Treva.

ELS ANTECEDENTS PRÒXIMS : EL *IUS COMMUNE*

(BAIXA EDAT MITJANA)

5.1 El dret comú medieval.- Concepte, evolució, importància. Elements. Característiques generals. Escoles: glossadors i comentaristes. Causes i vies de la seva difusió; obstacles: la frenada de la 1ª meitat del s.XIII. Actitud dels diferents països europeus.

5.2 Les noves professions jurídiques.- Advocats, procuradors, assessors, ministres i oficials de

govern i justícia. Els notaris i la seva art. Les cancelleries.

5.3 El dret comú en les diferents branques jurídiques.- El dret públic. El dret penal. El dret processal. El dret matrimonial. El dret privat. (El dret mercantil).

6.1 El dret dels regnes: Castella.- Estructura social. Unitarisme i absolutisme reials. El *Fuero Real*, l'*Espéculo*, les *Partidas*. La legislació reial i de *Cortes*. El sistema de fonts. El *dret comú*. El desenvolupament de la justícia reial: *pleitos foreros* i *pleitos del rey*; *els casos de corte*.

6.2 El dret dels regnes: Catalunya.- Estructura social. feudalització, pluralisme i pactisme. El sistema de fonts. El *dret comú*.

(EDAT MODERNA)

7.1 L'absolutisme monàrquic a l'Edat Moderna.- Causes i característiques. Relacions de les monarquies amb els estaments i corporacions; el regalisme. La monarquia-leviathan. Excepcions; subsistència, erosió o reforçament del contractualisme o pactisme; limitacions i controls institucionals del poder reial; drets, privilegis i llibertats dels estaments i dels súbdits.

7.2 La Monarquia Hispànica.- La unió personal o dinàstica de Ferran II d'Aragó amb Isabel I de Castella; estructuració jurídica i governativa dels seus estats. El camí vers l'absolutisme, el centralisme i l'unitarisme; desequilibri i crisi del sistema amb la independització dels Països Baixos i de Portugal. Decrets i règim de Nova Planta. La governació reial: estructura; vies o matèries; limitacions i controls.

8 L'evolució del dret.- El *mos italicus* tardà; l'humanisme; el racionalisme. Desenvolupament de la legislació reial i pugna amb el dret comú; l'ensenyament del dret a les universitats; el reglamentisme; pluralitat i centralització de les jurisdiccions; crisi dels drets municipals; estils i precedents.

9 Les compilacions.- El dret i la impremta. Classes de compilacions. Procediment i tècnica de les compilacions de lleis. Compilacions de lleis a Castella i a Catalunya.

CONSTITUCIONALISME I CODIFICACIÓ (EDAT CONTEMPORÀNIA)

10 Reformes econòmiques i socials.- El liberalisme econòmic: concepte i causes; transformació del règim jurídic de propietat de la terra (abolició del règim dominical; desvinculació dels *mayorazgos*; "desamortitzacions"); les noves llibertats econòmiques (de comerç, de fabricació, de treball) i les seves excepcions. Mercat interior i comerç exterior. Desenvolupament econòmic; de l'Estat aparentment no intervencionista a l'Estat protector i benefactor.

11 Status jurídic de l'Església.- Estat de l'Església a l'Edat Contemporània: continuació de la decadència; prestigi social; subordinació i instrumentalització per l'Estat. Supressió de drets i institucions eclesiàstiques: Inquisició, ordes religiosos, desamortització de béns eclesiàstics, supressió de delmes i primícies...; compensacions estatals. El dret de llibertat religiosa. Els concordats i d'altres acords. La codificació del dret canònic (1917, 1983).

12 Règims polítics i constitucions.- Els successius règims polítics de 1808 ençà. Concepte de constitució; constitució i codificació. Les diferents constitucions i projectes de constitució: el marc social, econòmic, ideològic i polític; el procés constituent; la part dogmàtica (els drets dels ciutadans: drets individuals i drets col·lectius); la part orgànica: els principis institucionals (la sobirania; els poders, i les interrelacions llurs; el sistema electoral; el principi de legalitat i la jerarquia normativa; etc.); possibilitat i procediment de reforma de la constitució o del règim; vigència temporal i efectiva.

13 El dret administratiu i les administracions públiques.- El model francès: la tesi de Tocqueville; continuïtat i reformes; la separació de poders. La fallida de la monarquia absoluta. De l'Administració protoliberal a l'Administració forta i centralitzada dels "moderats"; principis i característiques del dret administratiu i de les administracions; règim dels funcionaris. Creixença del dret administratiu i de les administracions: transformacions econòmiques i Estat protector i benefactor.

14 L'estructura territorial de l'Estat.- Conceptes fonamentals ; models estrangers. Característiques generals; unitarisme dominant; excepcions singulars i generals; evolució. El règim foral de Navarra i de les Províncies Bascongades: antecedents històrics; supressió o reforma de les institucions tradicionals; règim fiscal; el dret civil; evolució.

15 El moviment codificador.- Concepte, i fonaments filosòfics, socials, econòmics i polítics. Característiques i conseqüències. Els primers codis europeus; la codificació napoleònica a França. L'oposició a la codificació: Savigny i l'Escola Històrica del Dret; el cas d'Alemanya. Etapes de la codificació a Espanya; el sistema de fonts.

16 El dret civil.- Consideracions prèvies; causes del retard en codificar (envergadura i transcendència; les urgències; pluralisme i unitarisme). Primeres reformes legislatives (de Cadis al bienni progressista). Primers treballs codificadors. El projecte de 1851: característiques, i causes de la seva paràlització. El període de les grans lleis civils especials (1861-1870). L'embranchida final: el Decret de 1880 i la Comissió de Codis; la Llei de Bases del Codi Civil de 1888; redacció, publicació i edicions del Codi; valoració crítica. El sistema de fonts. Els drets civils "forals" segons el Codi Civil; el Congrés de Dret Civil de Saragossa de 1946; les "compilacions" dels drets "forals". Reformes posteriors al Codi. Legislació especial posterior.

17 El dret català contemporani (1714-1960).- El sistema de fonts del dret català abans del Codi Civil espanyol: el capítol de cort de 1409; la constitució de 1599; el règim de Nova Planta ("foralització" del dret català; la qüestió del dret supletori; el decisionisme oportunista del rei. L'erosió

progressiva del dret català supervivent al decret de Nova Planta; la substitució del *mos italicus* pel *mos gallicus*. La codificació civil espanyola; moviment en defensa del dret civil català; el dret civil català segons el Codi Civil; el projecte d'apèndix de 1930. La II República: competències de la Generalitat en matèria de dret civil; legislació del Parlament de Catalunya; el Tribunal de Cassació de Catalunya i la seva doctrina; decrets derogatoris del general Franco, i situació jurídica consegüent. La "Compilació" de 1960: procés d'elaboració; valoració crítica.

18 L'estudi i difusió del dret.- La publicació de les lleis i d'altres disposicions en diaris oficials. Reedicions de lleis i d'obres doctrinals de l'Antic Règim. Exègetes i pràctics del s.XIX. Diccionaris, enciclopèdies, publicacions periòdiques; editorials especialitzades. Tractats i manuals. Multiplicació i especialització dels juristes. Els plans d'estudi de les facultats de dret.

BIBLIOGRAFIA

- J.A. ESCUDERO, *Curso de Historia del Derecho*, Madrid 1985 i post.: caps. (1), 17.II-III, (19), 20, 21.III, 23.I-II, 27.I-II, 28, 29.I, 33, 36.I-II, 37, 38.I, 40.II, (41.I), 43.I, 44.IAFGH-II, 45, 46.II-III, 47.II, 48.IBD-II.
- T. de MONTAGUT, C.J.MALUQUER, *Història del Dret espanyol*, Barcelona 1997.
- A. IGLESIA FERREIRÓS, *La creació del Dret. Una història de la formació d'un dret estatal espanyol*, Barcelona 1993 i post., volum II lliçons XXIII a XXVII.
- F. TOMAS Y VALIENTE, *Manual de Historia del Derecho Español*, Madrid 1979 i post.: caps. XXII a XXXV.
- John GILISSEN, *Introduction historique au droit*, Bruxelles 1979 (n'hi ha també una edició portuguesa de la Fundação Calouste Gulbenkian, Lisboa 1988): 3ª part, introd^o i caps. 1.B-C-D-F-G, 2.B, 4 i 5.A.
- Max TURULL, Oriol OLEART, *Història del Dret espanyol*, Barcelona 2000 [no és cap manual sinó una guia per a l'estudi i la redacció de treballs, amb bibliografia i adreces electròniques útils].
- Enciclopedia Jurídica Española*, 30 vols., Barcelona, Ed. Seix, 1910 i ss..
- Germán BLEIBERG (dir.), *Diccionario de Historia de España*, 3 vols., Madrid 1986.
- Jesús MESTRE (dir.), *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona 1999.
- Gran Enciclopèdia Catalana*, 2^a ed^o, 24 vols., Barcelona 1986-1993.
- Antoni SIMON I TARRÉS (dir.), *Diccionari d'historiografia catalana*. Barcelona 2003.
- Pierre SALMON, *Historia y crítica: introducción a la metodología histórica*, Teide, Barcelona, 2ª edic^o 1978.
- Pierre BONNASSIE, *Les cinquante mots-clés de l'histoire médiévale*, Toulouse 1995 (n'hi ha traducció castellana sota el títol *Vocabulario básico de la historia medieval*, Barcelona 1999).
- Luis G. de VALDEAVELLANO, *Curso de Historia de las Instituciones españolas*, Madrid 1982.
- Ramón Lázaro de DOU Y DE BASSOLS, *Instituciones de Derecho Público general de España con noticia del particular de Cataluña y de las principales reglas de*

gobierno en qualquier Estado. 9 vols., Madrid 1800-1803; reedició anastàtica a Barcelona el 1975 (porta un complet índex alfabètic de conceptes en el darrer volum).